

Mellan Vällingby och Afrika

Det är i slutet av 50-talet och Erik befinner sig i köket i sitt hem; en tvåa i Enskede i södra delarna av Stockholm. Vid köksbordet sitter mamma och pappa och dricker kaffe; pappa direkt från fatet.

– Tag plats, utropar Erik. Han är fyra år och sitter bakvänd på en stol i närheten av föräldrarna. Deras stolar har den senaste stunden, dem ovetande, fungerat som tågagnar.

- Jaha, vart ska vi, säger de och tittar på varandra.
- Vart går tåget, undrar pappa.
- Det går mellan Vällingby och Afrika, svarar Erik.

År 1964 i Gyllene salen

Erik går i trean och klassen befinner sig i Gyllene Salen i Stockholms stads-hus. De är på studiebesök. Salen är imponerande med sina väggar fyllda med mosaikbitar från golv till tak och alla stirrar storögt.

– Jaha ungar, säger guiden när han har samlat klassen. Hur många mosaik-bitar tror ni att dessa väggar består av?

Erik räcker upp handen och får möjlighet att svara.

- 18 miljoner.
- Mycket bra gissat min pojke. Salen innehåller 18 och en halv miljon bitar.

Slutet av 50-talet i Enskede

– Mellan Vällingby och Afrika, utbrister pappa. Det var en lustig sträcka för ett tåg.

Men för Erik är det en naturlig tåglinje. Vällingby; kan man komma längre bort än så i staden Stockholm? Nej. Det är den hisnande bortre änden av tunnelbanan, åt andra hållet, från Enskede sett. Vilket land ligger längst bort i hela världen? Afrika. För Erik är detta två bra platser om man ska leka tåg. Det är avstånden som är avgörande. Det är så han ser på saken.

– Då skulle jag vilja ha en biljett till Afrika, säger mamma.

År 1964 i Gyllene Salen

Erik har inte gissat. Han har räknat mosaikbitarna. Tio bitar i rad blir en sån här sträcka, har han först konstaterat och måttat med tumme och finger. Tio sådana sträckor, det vill säga hundra bitar, tar då upp en sån här yta, har han sedan fortsatt och måttat med handen. Tio sådana ytor, tusen bitar, blir en meter-remsa och då består tio sådana remsor, det vill säga en kvadratmeter, av tiotusen bitar. En stor-remsa av dessa, lång och bred som en av gångarna mellan bänkarna i klassrummet, blir då hundratusen bitar och alltså är en kvadrat-tia en miljon.

Kalkylen har så långt tagit trettio sekunder. Resten går lika fort. Hur många sådana kvadrat-tior får det plats här i salen, funderar han. Få se: en, två, tre ... tjugo stycken. Knappt. När frågan sedan råkar komma, kommer också svaret.

Oktober 2018

Matematiklärare Erik Lundin satt vid sitt köksbord och rättade prov. Han noterade att de flesta eleverna hade klarat uppgiften att från en graf avläsa hur många kilogram potatis Reine skulle kunna inhandla för 15 kronor.

Vardagsnära matematik, konstaterade han och gäspade. Han fortsatte och tog sig en nästa uppgift: "Uppskatta antalet pepparkorn i figuren." Figuren var en A4-sida fylld med svarta prickar. Klockan närmade sig 21 och Erik gäspade på nytt.

Hur var det, den gången för länge sedan i stadshuset, funderade han, då han som barn hade gjort en liknande skattning. Han lade ifrån sig rödpen-
nan och lät tankarna flyta iväg. Ja, så borde det gå till, tänkte han. Man börjar i det lilla och drar sedan resolut upp de stora linjerna. Minnet av barndoms-
bedriften fick honom att le. Han tittade ut genom köksfönstret.

– Mitt tidigaste matematikminne, anförtrodde han sin spegelbild i fönstret som framträdde tydligt ur höstmörkret.

Rättningsarbetet fortsatte och vid 23-tiden kunde han börja skönja slutet. En uppgift återstod. Den handlade om principen för logaritmer och skalor av skilda slag.

– Olika skalor, tänkte han högt och lade återigen ifrån sig pennan.

Han erinrade sig, hur han som liten pojke hade upplevt att faster Elin i Vällingby bodde så långt bort. Åtminstone i en given skala. Afrika; det var något helt annat; något ännu större.

På en logaritmlinjal är det lika långt mellan 1 och 10 som mellan 10 och 100, funderade han. På samma sätt kan man med lite fantasi komprimera tillvaron så att den passar ens leklust; så att det som fascinerar blir hanterbart. På dygnets sista timme hade Erik Lundin börjat komma upp i varv. Tänja ut och dra ihop, fortsatte han. Blanda stort med smått; blanda in oändligheten, detta förtrollande begrepp som gäckar den torra instans som kallas Verkligheten och som ständigt åberopas trots dess egentliga brist på definition. Ja, blanda och ge helt enkelt, så att matematiken inte kvävs av alltför mycket potatisräkning.

När allt kom omkring var Gyllene salen-kalkylen, trots sin elegans, inte hans tidigaste matematikminne. Det kunde han nu konstatera. Han tittade ut genom fönstret och spegelbilden nickade instämmande.

Nån gång efter midnatt var all rättning klar och han packade ihop sina attiraljer. Någon lässtund blev det inte denna kväll, utan Erik släckte lampan med detsamma, när han äntligen kommit i säng. Det sista han hann erfara innan han somnade, var då han med en lekfull hantering av skalor, i barn-
domens kök, körde tåg mellan Vällingby och Afrika.

